

Продовженням вивчення сільських територій північнопричорноморських античних центрів було керівництво у 1974—1980 рр. розкопками на хорі Херсонеса. Ірина Тимофіївна фактично відродила Гераклейську експедицію, біля витоків якої стояли К.Е. Гриневич і С.Ф. Стржелецький і яка донині продовжує роботу на сільськогосподарській території Херсонеса на Гераклейському півострові. Розкопки проводили на наділах у районі Камишової і Круглої бухт. З перших років роботи тут фіксували хронологію перебудов у сітці доріг, що дало змогу простежити зміни в системі розмежування. Особливу увагу І.Т. Кругликова

приділяла змінам у плануванні садиб, функціональному призначенню башт, порушила питання про кількість поверхів забудови.

Можливо не сьогодні, а лише через роки можна буде повністю оцінити те, що зробила Ірина Тимофіївна для української археології, вивчення хори Боспору і Херсонеса. Безсумнівно, багато інших аспектів, окреслених у її працях, розвиватимуть дослідники наступних поколінь. Хотілося б, щоб у строгих наукових текстах І.Т. Кругликової вони могли почерпнути не лише глибокі знання, а й людські риси, що були притаманні самій авторці, — послідовність, відданість улюбленій справі й працьовитість.

ПАМ'ЯТІ ОЛЕГА ВАСИЛЬОВИЧА СУХОБОКОВА



21 липня 2008 р. обірвалося життя відомого археолога-славіста, доктора історичних наук, провідного наукового співробітника відділу давньоруської та середньовічної археології Інституту археології НАН України, блискучого вченого й непересічної особистості, людини енциклопедичних знань, художника Олега Васильовича Сухобокова.

Олег Васильович народився 26 жовтня 1937 р. у м. Трубчевськ Брянської обл. у сім'ї вчителів. Мати, Наталія Володимирівна, загинула в грудні 1941 р., закривши собою від куль дітей, а батьку, Василю Олексійовичу, довелося пройти шляхами війни всі довгі чотири роки. Пе-

реможного 1945 р. Олег Васильович пішов до першого класу школи, яку закінчив у 1956 р. Потім, у 1956—1959 рр., була служба в армії, у 1959—1964 рр. — навчання на історичному факультеті Харківського державного університету ім. М. Горького, яке назавжди пов'язало долю О.В. Сухобокова з Україною і археологією.

У студентські роки вчителем Олега Васильовича був відомий скіфолог Б.А. Шрамко, і хоча учневі згодом припала до душі інша спеціалізація — археологія сіверян, вони завжди підтримували теплі стосунки. Після закінчення університету в 1964—1966 рр. Олегу Васильовичу довелося працювати за розподілом у школі № 24 шахтарського м. Торез (Донецька обл.). У 1966 р. він успішно склав іспити в аспірантуру Інституту археології АН УРСР. Його науковим керівником став завідувач відділу ранньослов'янської і давньоруської археології В.Й. Довженок, однак через обрану тематику (слов'янське населення Лівобережної України VIII—X ст.) ще одним своїм учителем Олег Васильович вважав Д.Т. Березовця.

З 1969 р., після закінчення аспірантури, О.В. Сухобоков залишився працювати в Інституті на посаді молодшого наукового співробітника. У 1972 р. Олег Васильович подав на захист кандидатську дисертацію «Населення Дніпровського Лівобережжя у другій половині першого тисячоліття н. е.», яку успішно захистив 1973 р. Дисертація лягла в основу монографії «Славяне Дніпровського Левобережжя (ромен-

ская культура и ее предшественники» (Київ, 1975). У 1973 р. О.В. Сухобоков працював ученим секретарем Інституту, в 1977 р. обійняв посаду старшого, а в 1994 р. — провідного наукового співробітника.

Проте за сухим переліком етапів кар'єрного зросту археолога криється насправді надзвичайно інтенсивна експедиційна діяльність, яка в Олега Васильовича зрештою ледь не дотягнула до «золотої» позначки у 50 сезонів. У 1966—1975 рр. О.В. Сухобоков працював у експедиціях В.Й. Довженка, Д.Т. Березовця, В.К. Гончарова, О.М. Лескова, Є.В. Махно, М.П. Кучери, Д.Я. Телегіна, В.І. Бідзілі, В.К. Круца, А.І. Кубишева, взявши участь у розкопках таких визначних пам'яток, як скіфський курган Гайманова могила, черняхівський могильник Успенка, салтівські могильники Верхній Салтів та Нетайлівка, провівши масштабні розвідки на Дніпровському Лівобережжі. У 1968 р. О.В. Сухобоков уперше очолив власний Лівобережний загін Ранньослов'янської експедиції, який у 1974 р. було реорганізовано в Лівобережну слов'яно-руську експедицію.

Олег Васильович дослідив кілька десятків яскравих пам'яток, серед яких ранньослов'янське поселення Курган-Азак (1968), волинцевське поселення Ходосівка (1972), роменсько-давньоруське городище Ніцаха (1973—1974, 1986—1988), ранньороменське Опішнянське городище (1974—1975), роменсько-давньоруське городище і могильник біля с. Кам'яне (1976—1978), давньоруський Путивль (1979—1982, 2006), епонімна пам'ятка волинцевської культури Волинцеве (1980—1981), ранньослов'янське поселення Засулля (1980), роменське городище Лухтівка (1983), волинцевське Битицьке городище (1985—1989), літописний Ромен (1992), епонімне роменське городище Монастирище (1999), давньоруський могильник Хитці (1993), поселення Циблі (1995) та багато інших.

У 1997—2004 рр. О.В. Сухобоков активно працював на розкопках середньовічних турецьких пам'яток у складі Міжнародної Південної середньовічної експедиції. Тричі досліднику випало з'ясувати дати заснування міст — Путивля, Лубен і Ромни, за що він був удостоєний грамот, а також звання «Почесний житель м. Путивля».

Головним співробітником експедицій, колегою і співавтором звітів та публікацій Олега Васильовича, як правило, була його дружина —

Світлана Павлівна Юренко, проте у різні часи в роботі його експедицій брали участь О.Б. Авагян, Л.І. Белінська, Г.М. Бузян, Б.У. Вайнер, А.В. Григор'єв, В.Д. Дяченко, О.І. Журко, В.Б. Звагельський, О.В. Колибенко, А.Л. Казаков, О.В. Комар, Ю.В. Кухарчук, Ю.Ю. Моргунов, О.П. Моця, Р.С. Орлов, В.А. Парня, О.В. Пархоменко (Іченська), С.П. Пеняк, П.М. Покас, В.В. Приймак, А.Е. Пуздровський, О.Б. Супруненко та ін.

Під керівництвом Олега Васильовича захистили кандидатські дисертації О.В. Комар та Л.І. Красильникова. Дослідник був членом Вченої ради із захисту дисертацій Інституту сходознавства ім. А. Кримського НАН України. Паралельно з роботою в Інституті археології дослідник співпрацював з Інститутом пам'яток охоронних досліджень Міністерства культури та мистецтв України, Міжнародним Соломоновим університетом (м. Київ) та Педагогічним університетом ім. Г. Сковороди (м. Переяслав-Хмельницький).

На жаль, надзвичайно багаті матеріали розкопок О.В. Сухобокова було опубліковано лише в двох невеликих монографіях: «Древнерусский Путивль и его округа» (Путивль, 1990) та «Опшнрянское городище» (Полтава, 1995) (у співавторстві з С.П. Юренко). В узагальненому вигляді вони були також представлені у монографії «Дніпровське лісостепове Лівобережжя у VIII—XIII ст.» (Київ, 1992) й докторській дисертації ученого «Етнокультурний розвиток населення лісостепової Лівобережної України наприкінці I — початку II тис. н. е.» (Київ, 1993). Останньою завершеною працею Олега Васильовича став рукопис монографії, присвяченої публікації археологічного комплексу біля с. Кам'яне, проте раптова смерть перервала роботу над давно задуманими публікаціями еталонних роменських городищ Ніцаха і Ромни та унікальної пам'ятки волинцевської культури Битицького городища.

Праці Олега Васильовича Сухобокова є основою сучасного наукового розуміння етнокультурних процесів на Лівобережній Україні в VIII—XI ст., зокрема історії східнослов'янського племені сіверян, а його яскрава археологічна спадщина ще на багато десятиліть залишатиметься визначальною для дослідників історії регіону.

Світла пам'ять про вченого Сухобокова завжди житиме на сторінках його праць й у звершеннях його послідовників, світла пам'ять про іронічного романтика Олега Васильовича незгасно житиме в серцях його близьких, друзів і колег. Світла пам'ять.